

KÖNYVISMERTETÉS

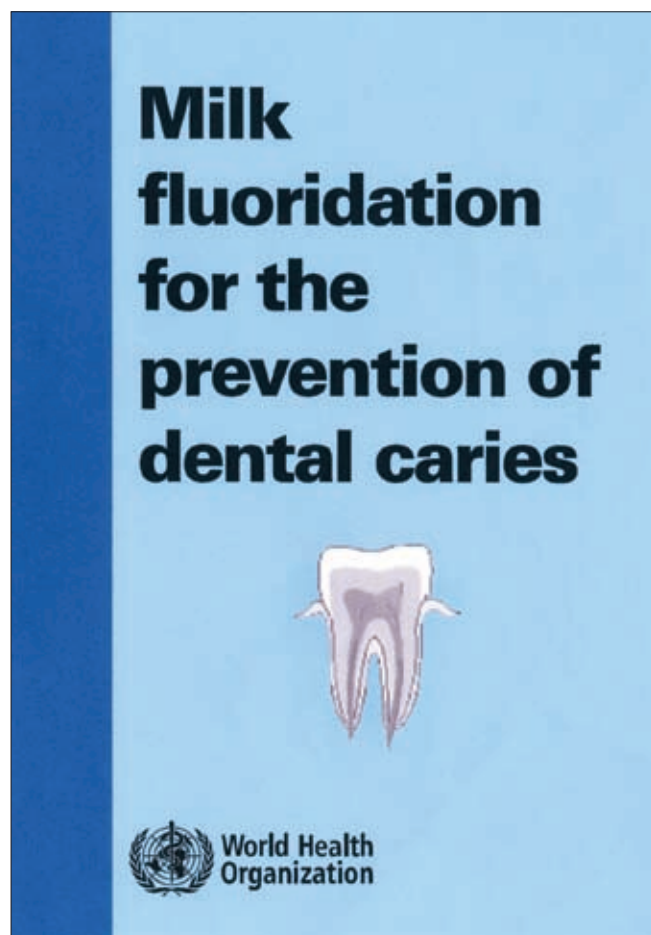
Milk fluoridation for the prevention of dental caries („A tej fluoridizációja a fogszuvasodás megelőzésében”)

World Health Organization
Genf, 2009

Szerkesztők:

J. BÁNÓCZY, P. E. PETERSEN, A. J. RUGG-GUNN

Még sohasem fordult elő, hogy magyar fogorvos jegyzett volna WHO-dokumentumot, ezért külön elismerés illeti e kötet szerkesztőjét és egyben társszerzőjét, Dr. Bánóczy Jolánt, a Semmelweis Egyetem professzorát.

A szájüregi megbetegedések világszerte a leggyakoribb krónikus elváltozások közé tartoznak. A megelőzés és a gyógyítás terén történt komoly erőfeszítések hatására a fejlett országokban jelentős előrelépés tapasztalható, de a hátrányos helyzetű országokban sajnos nem. Az orális egészség és az általános egészségi állapot, sokszor a közös rizikófaktorok, valamint az életminőség javításának szoros összefüggése komp-

lex, tehát a szájüregi megbetegedésekre is kiterjedő prevenciós programokat igényel.

A fogszuvasodás még a fejlett országokban is tapasztalható nagy gyakorisága mellett a szegényebb területeken a civilizáció „betörése” előtti kedvezőbb helyzet az életkörülmények és a táplálkozási szokások megváltozásával rohamosan romlik.

A caries megelőzésében a fluorid szerepe 100 éve tárgya a kutatásoknak. A tej fluoridálását egy gyermekorvos javaslatára jó 50 éve alkalmazták először Svájcban. A tejben adaptált fluorid hasznosításának célcsoportja a gyermektársadalom, ezért óvodai-iskolai közösségekben került bevezetésre iskola-egészségügyi, vagy egészséges étrend és táplálkozás témájú programok keretében. Napjainkra nemzetközi szinten 800 000 gyermek részesül tejfluorozásban.

A WHO-kiadvány nem titkolt célja, hogy segítséget nyújtson a népegészségügyben a fogszuvasodás megelőzéséért nemzeti szinten tenni akarók számára azáltal, hogy összefoglalja a tejfluorozás problémakörének tudományos kutatási és klinikai eredményeit, és világszerte a közösségre szervezett tejfluorozással nyert tapasztalatokat.

A 186 oldalas kötet első fejezete A. J. Rugg-Gunn, a Newcastle Egyetem professzora, és P. E. Petersen koppenhágai egyetemi tanár, a WHO Európai Orális Egészség Osztályának vezetője tollából a tej, a táplálkozás és az egészség összefüggéseit tárgyalja. A tej a csecsemő- és kisgyermekkor alapvető tápláléka. A tehéntej fogyasztása a legelterjedtebb a világon, pasztőrözött vagy UHT formában, a tejpor eltarthatósága is kedvezőek. Számos országban az egészségügyi hatóságok, sokszor a WHO-val és a FAO-val (az ENSZ Élelmiszerügyi és Mezőgazdasági Szervezete) együttesen iskolatej-programokat támogatnak. A laktózin-tolerancia az elfogyasztott tej mennyiségének is függvénye, de a legtöbb gyermek szerencsére nem intoleráns. A tehéntej 4% tejcukortartalma ellenére sem cariogen, inkább protektív hatású casein- és tejszír-, valamint kalcium- és foszfortartalmának köszönhetően.

A második fejezetet J. Bánóczy és A. J. Rugg-Gunn professzorok jegyzik, összefoglalva a tíz országban

nyert klinikai vizsgálati tapasztalatokat. A megjelent közlemények zöme alátámasztja a fluoridált tejnek a tej- és a maradó fogazatban is megnyilvánuló caries preventív hatását, két vizsgálat eredményei azonban ezt nem bizonyították. A tej fluordúsításának felfüggesztése gyermekeknél a fogszuvasodás incidenciájának emelkedéséhez vezetett. Nincs klinikai tapasztalat a tejfluoridálásnak felnőttekre gyakorolt hatásáról.

1971-ben alakult meg a jótékony célú Borrow Dental Milk Foundation. Zászlójára eredetileg a tej fluordúsításával kapcsolatos kutatások támogatását és az eredmények széles körű ismertetését tűzte. Ma már tevékenysége kibővült, célja a fogazat egészségének megőrzése, a fogászati gondozásban az oktatás elősegítése, miközben aktívan támogat számos tudományos kísérletet, vizsgálatot és programot 2002 óta Borrow Alapítvány néven.

W. M. Edgar, a Liverpool Egyetem professzora az alapkutatások eredményeit összegzi a kötet harmadik fejezetében. Taglalja a fluorid kémiáját a tejben, az abszorpcióját, metabolizmusát és kiválasztását, és részletezi a fluordúsított tej hatását a szájüregben a fogománc de- és remineralizációja, a nyál és a dentális plakk vonatkozásában. A fejezet a humán vizsgálatokon kívül az *in vitro* vizsgálatok és az állatkísérletes eredmények alapján leszögezi, hogy a tejben adaptált fluorid, a vízfluorozáshoz hasonlóan emeli a nyál, a dentális plakk és a fogománc fluoridtartalmát. A plakkban némiképp csökken a savprodukciónak. A tejfluorozás megfelelő koncentrációban a vízfluorozáshoz hasonlóan cariespreventív hatású.

A negyedik fejezetben A. E. Villa egyetemi docens (Santiago, Chile) a fluorid tejben való adaptálásának problémáit részletezi, kitérve a fluorozásra alkalmazott vegyület (nátrium-fluorid, dinátrium-monofluorofoszfát), a felhasznált tej fajtája (pasztőrözött, UHT, sterilizált, por) és a fluornak a tejben való stabilitására is. Megállapítható, hogy a tej fluordúsítása a tej eltarthatósági idején belül megbízhatóan hatásos fluoridszintet eredményez bármelyik vegyület esetén, függetlenül a tej fajtájától.

Az ötödik fejezetben S. M. Woodward brit népegészségügyi szakértő a közösségekben szervezett progra-

mok végrehajtásáról, az arra vonatkozó rendelkezésekről, a személyi és tárgyi feltételekről és a projektek folyamatos ellenőrzéséről, valamint az eddigi tanulságokról ír. Az 1980-as évektől bebizonyosodott, hogy ott, ahol a víz vagy a konyhasó fluorozása nem megoldható, a tej fluordúsítása megfelelő alternatíva, melynek segítségével a fluorid jótékony hatása népegészségügyi szinten, az egyéni szokások megváltoztatása, és a szabadságjogok megsértése nélkül érvényesülhet. A WHO tejfluoridálási programjai több országban ma is folynak (Bulgária, Chile, Oroszország, Thaiföld, Nagy-Britannia) a korábbi vizsgálatok (Svájc, Japán, Egyesült Államok, Skócia, Magyarország, Izrael, Bulgária, Chile, Oroszország, Anglia, Kína) eredményei és tanulságai alapján.

A fluorid-programok biztonságos végrehajtásának előfeltétele a folyamatos ellenőrzés és kiértékelés, amelynek klinikai és biológiai vetülete mellett a fluordúsított tej minőségi kontrollja is alapvető, mint azt, és annak módszereit A. E. Villa dr. a hatodik fejezetben kifejti.

A hetedik fejezetben P. E. Petersen és A. J. Rugg-Gunn a programok kiértékelésének fontosságát hangsúlyozza. Ennek gerince a klinikai hatékonyság, a költséghatékonyság, a biztonságosság és magának a folyamatnak az elemzése függetlenül attól, hogy egy új, vagy már régebb óta zajló programról van szó. Mérlegelni kell minden kedvező és kedvezőtlen mintát, hogy ezek a programok a maximális előnnyel legyenek futtathatóak. Minden projekt tanulságul szolgál a jövőbeni tervezésénél.

E széles körű és alapos munka jó szívvel ajánlható mindenkinek, aki a tej fluordúsításának témakörében információra éhes az alapkutatásoktól a nagy ívű programok kivitelezéséig. Megállapításai alapvetők a fogorvostan-hallgatók felkészülésében, kollégáink gyakorlatában a megelőzést illetően, és hasznosíthatóak a népegészségügyi programok tervezésében is.

Dr. Tóth Zsuzsanna